

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 10/4 2021 s. 1445-1456, TÜRKİYE

Araştırma Makalesi

ORTAOKUL TÜRKÇE DERS KİTABI (5, 6, 7 VE 8. SINIF) ETKİNLİKLERİNİN DİL BECERİLERİNE DAĞILIMI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Nurşen YILDIRIM*

Geliş Tarihi: Mayıs, 2021

Kabul Tarihi: Ekim, 2021

Öz

Bu araştırmanın amacı 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki etkinlikleri dil becerilerine dağılım bakımından değerlendirmektir. Bu amaçla nitel araştırma desenlerinden tarama modeli ile dört Türkçe ders kitabındaki 1094 etkinlik incelenmiştir. Etkinlikler yönergedeki açıklamalar ve içerik dikkate alınarak dinleme, konuşma, okuma ve yazmadan uygun olanla ilişkilendirilmiştir. Birden fazla beceriye yönelik veya aşamalı olan etkinliklerde baskın beceri alanı dikkate alınmıştır. Doküman incelemesi yoluyla elde edilen veriler betimsel analiz ile değerlendirilmiştir. Her sınıf düzeyinde etkinliklerin dil becerilerine dağılım oranları tablolar hâlinde sunulmuştur. Buna göre her sınıf seviyesinde etkinliklerin büyük çoğunluğu okuma becerisiyle (f=612) ilgilidir. Bunu sırasıyla yazma (f=221), dinleme (f=165) ve konuşma (f=96) izler. Araştırma neticesinde Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin dil becerileri bakımından dengeli bir dağılım göstermediği belirlenmiştir. En fazla üzerinde durulan dil becerisi okumadır. Konuşma becerisi ise okuma, yazma ve dinlemeye oranla etkinliklerde daha az yer almıştır.

Anahtar Sözcükler: Dil becerileri, Türkçe ders kitapları, etkinlikler.

AN INVESTIGATION ON THE DISTRIBUTION OF LANGUAGE SKILLS OF THE MIDDLE SCHOOL TURKISH LANGUAGE BOOK (5, 6, 7 AND 8 GRADE) ACTIVITIES

Abstract

The aim of this research is to evaluate the activities in the 5th, 6th, 7th and 8th grade Turkish textbooks in terms of the distribution of language skills. For this purpose, 1094 activities in four Turkish textbooks were examined with the scanning model, one of the qualitative research designs. The activities were associated with the appropriate ones among listening, speaking, reading and writing, taking into account the explanations and content in the instruction. If there are more than one skill-oriented or progressive activities, the dominant skill area has been considered. The data obtained through document analysis were evaluated with descriptive analysis. The distribution rates of the activities at each grade level by language skills are presented in tables. Accordingly, the vast majority of activities at each grade level are related to reading skills (f = 612). This is followed by writing (f = 221), listening (f = 165) and speaking (f = 96), respectively. As a result of the research, it was determined that the activities in Turkish textbooks did not show a balanced distribution in terms of language skills. The language skill that is most emphasized is reading.

* Öğr. Gör.; Malatya Turgut Özal Üniversitesi, TÖMER, nursen.yildirim@ozal.edu.tr

Speaking, on the other hand, is the least used language skill in activities compared to reading, writing and listening.

Keywords: Language skills, Turkish textbooks, activities.

Giriş

Eğitim öğretim sürecinde ders kitapları en çok yararlanılan kaynaklardır. Türkçe derslerinde öğrencilerin dil becerileri bu kitaplardaki metinler ve etkinliklerle geliştirilmeye çalışılır. Kitapların öğretim sürecindeki bu rolü okuma ve dinleme metinlerinin, metinlere ait etkinliklerin nitelikli olmasını gerektirir. Dinleme, konuşma, okuma ve yazma için ortak bir çalışma malzemesi olması sınıfta ders kitabı kullanmanın bir kolaylığıdır.

“Alan yazındaki tanımlar ışığında ders kitaplarının öğrencilerin öğrenme süreçlerine yardımcı olan ve onları bilişsel, duyuşsal ve dil becerileri açısından geliştiren, öğretmenlere de derslerde çeşitli kolaylıklar sağlayan materyaller olduğu söylenebilir” (Sarıkaya, 2019, s. 564). Türkçe öğretiminde öğrenciler için kaynak konumunda bulunan ders kitaplarında iki ana eksen bulunmaktadır. Bunlar, ders kitaplarındaki metinler ve onlara bağlı etkinliklerdir. Bu yüzden Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin kalitesi, öğrenci seviyesine uygunluğu çok önemlidir. Bu metinlere dayalı etkinliklerin de öğrencileri geliştirmesi ve hedeflenen kazanımlara kaynaklık etmesi beklenir. Metinlere dayalı olarak yürütülen etkinliklerle düşüncelerini mantık akışı ve bütünlük içinde sunma, karşılaştırma yapma, sebep-sonuç ilişkisi kurma, sınıflandırma, analiz etme, değerlendirme ve özetleme gibi anlamayı ve zihinsel becerileri geliştirici uygulamalara yer verilir.

Türkçe öğretiminde geliştirilmesi hedeflenen dört temel dil becerisi vardır: Dinleme, konuşma, okuma ve yazma. Bunlardan okuma ve dinleme, anlamaya; konuşma ve yazma ise anlatmaya dayalı dil becerileridir. İfade etme, anlama, iletişim kurmaya yönelik bu temel beceriler 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda çeşitli kazanımlarla açıklanmıştır. Programın dil becerilerine ilişkin işlevi ise şu şekilde belirtilmiştir:

Türkçe Dersi Öğretim Programı, öğrencilerin hayat boyu kullanabilecekleri dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma ile ilgili dil becerilerini ve zihinsel becerileri kazanmaları, bu becerileri kullanarak kendilerini bireysel ve sosyal yönden geliştirmeleri, etkili iletişim kurmaları, Türkçe sevgisiyle, istek duyarak okuma ve yazma alışkanlığı edinmelerini sağlayacak şekilde bilgi, beceri ve değerleri içeren bir bütünlük içinde yapılandırılmıştır (MEB, 2019, s. 8).

Türkçe öğretiminde temel amaç öğrencinin ana dilini etkili bir düşünme ve iletişim aracı olarak kullanmasını sağlamaktır. İnsanlar arasında iletişimi sağlayan ve iletişimin temelini oluşturan da esas itibarıyla söz, söze ait unsunlardır (Alyılmaz ve Alyılmaz, 2018, s. 8). Bunun için anlama ve anlatma becerilerinin geliştirilmesi sürecinde öğretimin temel görevi olan metinler ve bu metinlere ilişkin etkinlikler dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerileri için etkili birer uyaran olmalıdır (Sever, Kaya ve Aslan, 2006, s. 18; Şahan ve Çerçi, 2018, s. 426).

“Dört temel dil becerisinin edinimi doğal süreç içerisinde dinleme ve konuşma ile başlamakta, okulda bunlara okuma ve yazma becerileri de eklenmektedir” (Özbay, 2006, s. 11). İyi bir ana dili kullanıcısı dört temel dil becerisini etkin olarak kullanabilmelidir; çünkü bu dört beceri alanının gelişimi bireyin tüm yaşamını biçimlendirir. İletişimsel yeterlilik bu becerilerin birbiriyle bağlantılı gelişimiyle ilişkilidir çünkü bir becerinin gelişimi öteki becerinin gelişimini etkilemektedir (Lüle Mert, 2014, s. 24).

Türkçe derslerinde öğrencilerin kazanımlar ve etkinlikler yoluyla konuşma, dinleme, okuma ve yazma becerilerini geliştirmek; dilimizin imkân ve zenginliklerinin farkına vararak Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanmaları hedeflenmektedir. Böylece öğrenciler; dil sevgisi ve bilinci kazanarak öğrenme sürecinde daha verimli olacak, kendilerini hayata ve geleceğe hazırlayacak birikimi edineceklerdir. Dolayısıyla kitaplardaki metinler ve etkinlikler dört temel dil becerisini geliştirmede birer araçtır. Anlamaya ve anlatmaya dayalı olan bu dil becerileri birbirinden beslenir. Bu nedenle ders kitaplarındaki etkinliklerin dört temel dil becerisinden herhangi birini göz ardı etmemesi gerekir.

Bu araştırmanın problem cümlesi şudur:

“2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı doğrultusunda hazırlanan ortaokul 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin dil becerilerine dağılımı nasıldır?”

Bu araştırmanın amacı, dört temel dil becerisiyle ilişkili olma durumu açısından ortaokul Türkçe ders kitabı etkinliklerini incelemektir. Bu amaca yönelik ayrıntılı bilgiye ulaşabilmek için araştırmaya yön veren temel sorular ise şunlardır:

5. sınıf Türkçe Ders kitabı etkinliklerinin dil becerilerine dağılım oranı nasıldır?
6. sınıf Türkçe ders kitabı etkinliklerinin dil becerilerine dağılım oranı nasıldır?
7. sınıf Türkçe ders kitabı etkinliklerinin dil becerilerine dağılım oranı nasıldır?
8. sınıf Türkçe ders kitabı etkinliklerinin dil becerilerine dağılım oranı nasıldır?

Araştırma, her sınıf düzeyinden (5, 6, 7 ve 8) bir kitap olmak üzere dört Türkçe ders kitabının incelenmesi ile sınırlıdır. Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin incelenmesi ile sınırlandırılan bu araştırmada Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda (2019) bulunan dil becerilerinin kazanım alanları üzerinde çalışılmıştır. Araştırma sonuçları Türkçe ders kitabı etkinliklerinin niteliğini ortaya çıkaracak olması bakımından önem taşır. Çünkü Türkçe derslerinin temel malzemesi ders kitaplarıdır. Araştırmada ulaşılan tespitler ders kitaplarına etkinlik hazırlamada yol gösterici olmakta ve literatüre katkı sağlamaktadır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki etkinlikleri dil becerilerine dağılım açısından ele alan bu çalışma, nitel bir araştırma olup genel tarama modelindedir. Nitel araştırma, “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel bilgi toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmadır” (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 41). Tarama modeli ise “geçmişte ya da hâlâ var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırma konusu olay, birey ya da nesne kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır” (Karasar, 2019, s. 109).

İnceleme Nesnesi

Bu çalışmada 2020-2021 eğitim-öğretim yılında Malatya il merkezindeki ortaokullarda (5, 6, 7 ve 8. sınıflarda) okutulmakta olan dört Türkçe ders kitabı incelenmiştir. Ders kitaplarındaki okuma ve dinleme / izleme metinlerine ait etkinlikler üzerinde çalışılmıştır.

Tablo 1: Araştırmada İncelenen Türkçe Ders Kitapları

Yazar Adı	Kitap Adı	Yayınevi	Basım Yeri	Basım Yılı
Şule ÇAPRAZ BARAN Elif DİREN	Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 5. Sınıf Ders Kitabı	Anıttepe Yayıncılık	Ankara	2020
Tuncay DEMİREL	Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 6. Sınıf Ders Kitabı	EKOYAY Eğitim Yayıncılık Matbaacılık	Ankara	2020
Hilal ERKAL Mehmet ERKAL	Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe Ders Kitabı 7. Sınıf	Özgün Matbaacılık	Ankara	2020
Hilal ESELİOĞLU Sıdika SET Ayşe YÜCEL	Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 8 Ders Kitabı	MEB Yayınları	İstanbul	2020

Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu araştırma, 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'na göre hazırlanan Türkçe ders kitaplarını dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerisi etkinliklerine yer verme bakımından incelemeyi amaçladığından araştırmada doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır. "Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ve olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analiz edilmesini kapsar" (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 189). Elde edilen verilerin incelenmesinde nitel verilerin analiz süreçlerinden olan betimsel analiz kullanılmıştır. "Betimsel analizde elde edilen veriler daha önceden belirlenen temalara göre yorumlanır. Bu analiz çeşidinde amaç elde edilen verileri önce sistematik biçimde betimlemek, daha sonra açıklamak ve yorumlamaktır" (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 239).

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019) belirtilen kazanımlardan hareketle verilere ulaşıldığı için araştırmada betimsel analiz yapılmıştır. Ders kitaplarındaki metinlerden hareketle hazırlanmış etkinlikler dinleme, konuşma, okuma, yazma kazanımlarını karşılama açısından incelenmiştir. Bunun için bir etkinliğin programdaki hangi dil becerisi kazanımıyla örtüştüğü uzman görüşlerine başvurularak tespit edilmiş ve listelenmiştir. Ardından dil becerilerinin frekansları çıkarılmış ve her dil becerisinin etkinliklerde kaç defa ele alındığı belirlenmiştir. Daha sonra söz konusu frekanslar her sınıf için tablo hâline getirilerek sunulmuştur.

Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerle ilgili bulgulara yer verilmiştir. Etkinliklerin hangi dil becerisiyle ilişkili olduğu belirlenirken etkinliğin yönergesinde bulunan ifadeler esas alınmıştır: "okuyunuz, konuşma yapınız, yazınız" gibi. Dil bilgisi uygulamaları ise programda okuma kazanımları içinde karşılık bulunduğundan bu yönde bir eşleştirme yapılmıştır. Etkinlikler dil becerileri ve kazanımlarla ilişkilendirilirken birden fazla kazanıma veya beceriye yönelik etkinliklerde baskın olan beceri alanı esas alınmış ve kazanım tespiti bu doğrultuda yapılmıştır.

Türkçe ders kitaplarında her sınıf seviyesinde 40 metin bulunur. Bunlardan 24'ü okuma, 8'i dinleme / izleme, 8'i ise serbest okuma metnidir. Okuma ve dinleme metinlerinden sonra

konuyu anlamayı sağlayacak, dilbilgisi konularını pekiştirecek, öğrencileri konuşmaya ve yazmaya yönlendirecek etkinlikler bulunur. Kitaplardaki metin sayıları her sınıf için standart olmakla beraber aynı şey etkinlik sayıları için söz konusu değildir. İncelenen kitaplarda bir metne ait en az 5, en fazla 13 etkinlik bulunduğu tespit edilmiştir.

Tablo 2: Türkçe Ders Kitaplarındaki Metin ve Etkinlik Sayıları

İncelenen Kitaplar	Kitaptaki Metin Sayısı	Kitaptaki Etkinlik Sayısı
5.Sınıf	32	327
6.Sınıf	32	248
7.Sınıf	32	268
8.Sınıf	32	251
Toplam	128	1094

İncelenen Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerde en fazla okuma kazanımlarına yer verilmiştir. Bu durum bütün sınıf seviyeleri için bu şekildedir. Toplam 1094 etkinlik dil becerileri ile ilişkili olma bakımından incelenmiş ve 612 etkinliğin TDÖP'deki okuma kazanımlarına yönelik olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3: Türkçe Ders Kitaplarındaki Etkinliklerin Dil Becerilerine Dağılımı

Dil Becerileri	f	%
Okuma	612	55,9
Yazma	221	20,3
Dinleme	165	15,1
Konuşma	96	8,7
Toplam	1094	100

Türkçe ders kitaplarındaki etkinlikler sırasıyla okuma (f=612), yazma (f=221), dinleme (f= 165) ve konuşma (f= 96) ile ilişkilidir. Etkinliklerde okuma becerisi ön plana çıkarılmışken konuşma becerisini geliştirmeye yönelik etkinlikler daha azdır.

Tablo 4: Etkinliklerdeki Dil Becerileri Dağılımının Sınıf Düzeyleri Bakımından Karşılaştırılması

	5. sınıf	6. sınıf	7. sınıf	8. sınıf
Okuma	192	129	166	125
Yazma	62	41	61	57
Dinleme	45	46	35	39
Konuşma	28	32	6	30
Toplam Etkinlik	327	248	268	251

TDÖP'de etkinliklerin sayısına ve beceri alanlarına dağılımına ilişkin bir ölçüt bulunmamaktadır, bu durum her sınıf seviyesinde farklı dağılımlar ve uygulamalar olarak ders kitaplarına yansımıştır.

5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Etkinliklerin Dil Becerilerine Dağılımı

Ortaokul 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki 32 metne ait 327 etkinlik bulunmaktadır. Bir metne ait en az 8, en fazla 13 etkinlik vardır. Etkinlik sayıları metinlere dengeli bir dağılım göstermez. Etkinliklerin dil becerilerine dağılımı ise şöyledir:

Tablo 5: 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Etkinliklerin Dil Becerilerine Dağılımı

Dil Becerileri	f	%
Okuma	192	58,8
Yazma	62	18,9
Dinleme	45	13,7
Konuşma	28	8,6
Toplam	327	100

Etkinlikler çoğunlukla okuma (f=192) ile ilgilidir. Bunu yazma (f=62), dinleme (f=45) ve konuşma (f=28) takip eder. Buna göre ağır basan beceri okumadır, konuşma ise en az yer verilen dil becerisi konumundadır.

Etkinlik yönergelerinde uygulamanın hangi beceri alanı ile ilişkili olduğu genellikle bulunmaktadır. Söz gelimi bir yazma uygulamasında “yazınız”, konuşma uygulamasında ise “bir konuşma yapınız” ibaresi sıkça kullanılmıştır. Programda okuma kazanımları ile karşılık bulan dil bilgisi konuları daha çok boşluk doldurma ve eşleştirme uygulamaları ile etkinliklere yansıtılmıştır.

32 metne ait toplam 327 etkinlik bulunan 5. sınıf Türkçe ders kitabında bir metne ait etkinlik sayısı ortalama 10’dur. Okuma metinlerinden sonraki uygulamalarda ilk olarak okuma becerisi ile ilgili etkinlikler bulunur. Bunlar daha çok okunan metnin anlaşılıp yorumlanmasına yöneliktir. Yazma etkinlikleri ise en sonda yer alır.

Her temada mutlaka bir dinleme / izleme metni bulunur. Dinleme ile ilgili kazanımlar bu metinler aracılığıyla kazandırılır. Metnin daha iyi anlaşılıp açıklanmasına yönelik olarak ilk etkinlikler dinleme metni ile ilişkilidir. Yazma etkinlikleri ise en sonda yer alır.

Konuşma etkinliklerinin temalara dengeli bir dağılım gösterdiği söylenebilir. Neredeyse her metne ait bir konuşma etkinliği mevcuttur. Ancak diğer dil becerilerine oranla konuşma becerisi etkinlikleri sayı olarak azdır.

6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Etkinliklerin Dil Becerilerine Dağılımı

Ortaokul 6. sınıf Türkçe ders kitabında 248 etkinlik yer almaktadır. Bir metne ait ortalama etkinlik sayısı 8’dir. Etkinlik sayıları metinlere dengeli bir dağılım göstermez; bir metne ait en az 6, en fazla 13 etkinlik vardır. Etkinlikler şemalar ve görseller açısından oldukça zengindir.

Tablo 6: 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Etkinliklerin Dil Becerilerine Dağılımı

Dil Becerileri	f	%
Okuma	129	52,1
Yazma	41	16,5
Dinleme	46	18,5
Konuşma	32	12,9
Toplam	248	100

Kitaptaki etkinlikler sırasıyla okuma (f=129), dinleme (f=46), yazma (f=41) ve konuşma (f=32) becerisini geliştirmeye yöneliktir. Etkinliklerin çoğunun okuma becerisi etrafında şekillendiği görülmektedir. Konuşma ise diğer dil becerilerine oranla uygulamalara daha az yansımıştır.

Etkinliklerin yönergeleri oldukça açıklayıcı ve uzundur. Özellikle anlatmaya yönelik dil uygulamalarında öğrencilerin neler yapacağı detaylı olarak belirtilmiştir. Konuşmanın ve yazmanın nasıl gerçekleştirileceği adım adım açıklanmıştır; yönergeler çoğu zaman programdaki kazanım cümlelerine vurgu yapmıştır. Bu bağlamda etkinlikler genellikle birden fazla konuşma ve yazma kazanımı ile örtüşmektedir.

Strateji kullanımına dair yönlendirici ifadelerle etkinlikler zenginleştirilmiştir. Beyin fırtınası, hafızada tutma tekniği gibi konuşma stratejileri; yaratıcı yazma, görselden hareketle yazma gibi stratejiler ile dil becerileri desteklenmiştir.

Etkinliklerde dil becerileri birbirini bütünleyen bir anlayışla yansıtılmıştır. Söz gelimi; bir konuşma etkinliğinde okuma metni öncül olarak verilmiştir ya da bir yaratıcı yazma etkinliğinde bir görsel veya bir şiir öncül olarak verilmiştir. Dil becerilerinin birbirinden beslendiği bu uygulamalarla anlamadan anlatmaya uzanan bütünsel bir yaklaşım ortaya konmuştur.

7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Etkinliklerin Dil Becerilerine Dağılımı

İncelenen 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki 32 metne ait 268 etkinlik vardır. Bir metne ait etkinlik sayısı en az 5, en fazla 12'dir. Bir metne ait ortalama etkinlik sayısı 8'dir. Etkinlik sayılarının metinlere dengeli bir dağılım göstermez.

Tablo 7: 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Etkinliklerin Dil Becerilerine Dağılımı

Dil Becerileri	f	%
Okuma	166	61,9
Yazma	61	22,7
Dinleme	35	13,1
Konuşma	6	2,3
Toplam	268	100

Tablodaki verilere göre etkinliklerin beceri alanlarına dağılımı bakımından büyük farklılıklar bulunur. Yoğun olarak okuma (f=166) ile ilgili etkinlikler vardır. Yalnızca 6 etkinlik konuşma kazanımları ile örtüşmektedir. 7. sınıf Türkçe ders kitabı çalışma kapsamında incelenen dört kitap içerisinde konuşma kazanımlarını en az yansıtan ders materyalidir. Öyle ki tüm etkinlikler içerisinde konuşma becerisini geliştirmeye yönelik etkinlik oranı %2,3 olup oldukça azdır.

Dinleme kazanımları yalnızca dinleme metinlerine ait etkinliklerde ele alınmıştır. Okuma metinlerinden sonra dinleme becerisi ile ilgili uygulamalar yer almaz.

Etkinliklerde strateji kullanımına işaret eden yönlendirici ifadeler bulunmaz. Konuşma ve yazma etkinlikleri genellikle çevre kirliliği, hayvanlar alemi, özdeyişlerin anlamı gibi belli birkaç konu etrafında şekillenir. Etkinlik yönergeleri oldukça kısa olup öğrencinin ne yapması gerektiğine dair açıklayıcı bilgiler içermez.

8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Etkinliklerin Dil Becerilerine Dağılımı

8. sınıf Türkçe ders kitabındaki okuma ve dinleme metinlerine yönelik 251 etkinlik yer alır. Etkinlikler metinlere dengeli dağılmayıp bir metne ait etkinlik sayısı 5 ile 10 arasında değişmektedir.

Tablo 8: 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Etkinliklerin Dil Becerilerine Dağılımı

Dil Becerileri	f	%
Okuma	125	49,9
Yazma	57	22,7
Dinleme	39	15,5
Konuşma	30	11,9
Toplam	251	100

Kitaptaki etkinlikler sırasıyla okuma (f=125), yazma (f=57), dinleme (f=39) ve konuşma (f=30) ile ilgilidir. Üzerinde en fazla durulan beceri okumadır, konuşma ise en az yer verilen dil becerisidir. Etkinliklerin yarısı okumaya ayrılmış olup okuma ile ilgili etkinlik sayısı dinleme, konuşma ve yazma ile ilgili etkinlik sayılarının toplamı kadardır.

Okuma metinlerinden sonraki ilk etkinlikler genellikle okumaya ayrılmıştır. Dinleme metinlerinde ise ilk etkinlikler dinleme ile ilgilidir. Yazma etkinlikleri ise her zaman en sonda bulunur. Bu bağlamda önceliğin metinlerin kavranmasına ve anlama becerisine verildiği söylenebilir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu çalışmada Türkçe ders kitaplarındaki 1094 etkinlik dil becerileri ile ilişkili olma açısından değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgulara göre kitaplardaki etkinlikler sırasıyla okuma (f=612), yazma (f=221), dinleme (f=165) ve konuşma (f=96) ile ilgilidir. Bu bağlamda Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin dil becerileri bakımından dengeli bir dağılım göstermediği söylenebilir. En fazla üzerinde durulan dil becerisi okumadır. Konuşma ise en az yer verilen dil becerisi olup okuma, yazma ve dinlemeye oranla etkinliklere daha az yansımıştır. Ulaşılan bu sonuçlar Benzer ve Ünsal'ın (2019), nitel araştırma desenlerinden olgu bilim ile gerçekleştirdikleri araştırma sonuçları ile paralellik göstermektedir. Çünkü bu çalışmaya göre Türkçe derslerinde kazandırılmaya çalışılan okuma, yazma, dinleme ve konuşma becerileri içinde en az konuşma becerisi üzerinde durulduğunu belirlenmiştir. Benzer şekilde Çarkıt (2019), öğretmen görüşlerinden yola çıkarak Türkçe ders kitaplarını değerlendirdiği çalışmasında öğretmenlerin büyük çoğunluğunun kitaplarda yer alan dinleme ve konuşma etkinliklerini yetersiz bulduklarını tespit etmiştir. Çetinkaya (2020), ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metin ve etkinlikleri tür ile kazanımlar açısından değerlendirdiği çalışmada etkinliklerin büyük bir kısmının okuma beceri alanıyla ilgili olduğu, diğer beceri alanlarının göz ardı edildiği ve kazanımların etkinliklere göre dengeli dağılmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Araştırma bulgularına göre 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki etkinlikler sırasıyla okuma (f=129), dinleme (f=46), yazma (f=41) ve konuşma (f=32) becerisini geliştirmeye yöneliktir. Okuma, üzerinde en fazla durulan beceri alanı olup, konuşma ise diğer dil becerilerine oranla uygulamalara daha az yansımıştır.

6. sınıf Türkçe ders kitabında etkinlikler sırasıyla okuma (f=129), dinleme (f=46), yazma (f=41) ve konuşma (f=32) becerisini geliştirmeye yöneliktir. Etkinliklerin çoğunun okuma becerisi etrafında şekillendiği görülmektedir.

7. sınıf Türkçe ders kitabında etkinlikler dil becerilerine dengeli bir dağılım göstermeyip sırasıyla okuma (f=166), yazma (f=61), dinleme (f=35) ve konuşma (f=6) becerileriyle ilgilidir. Bu

açından 7. sınıf Türkçe ders kitabı etkinliklerin beceri alanlarına dağılımı bakımından en büyük farklılığı gösteren ders materyalidir.

8. sınıf Türkçe ders kitabında etkinlikler sırasıyla okuma (f=125), yazma (f=57), dinleme (f=39) ve konuşma (f=30) ile ilgilidir. Üzerinde en fazla durulan beceri okumadır, konuşma ise etkinliklerde en az yer verilen dil becerisidir.

TDÖP'de etkinliklerin beceri alanlarına dağılımı ile ilgili bir ölçüt bulunmamaktadır. Bu durum, etkinliklerin dil becerilerine sistemsiz ve plansız dağılımı olarak yansımıştır. Oryaşın (2020), Türkçe ders kitabı etkinliklerini bütüncül bir yaklaşımla değerlendirdiği doktora tezinde araştırma kapsamında incelenen 1-8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin anlama ve anlatma becerilerine dağılımının dengeli olmadığını bulgulamıştır. Ayrıca çalışmada 1-8. sınıf Türkçe ders kitaplarında 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki kazanımların büyük çoğunluğuna yönelik etkinlik örnekleri bulunduğunu tespit etmekle beraber programdaki kazanımların kimilerine yer verilmediği kimilerinin de yalnız bir etkinlikle sınırlandırıldığını belirlemiştir. Ayrıca Durukan ve Demir (2017), Türkçe dersi öğrenci çalışma kitaplarındaki etkinlikleri Bloom'un yenilenmiş taksonomisine göre sınıflandırdıkları çalışmada etkinliklerin en fazla okuma, en az konuşma becerisi ile ilişkili olduğunu tespit ederek taksonomiye dağılımın ise orantılı olmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Dört temel dil becerisi birbirinden beslenerek gelişir. Bir beceri alanına yoğunlaşmış bir diğerinin ihmal edilmesi ana dili eğitimi verimsizleştirir. Lüle Mert (2014), çalışmasında öncelikli amacın dinleme, konuşma, okuma, yazma becerilerinin gelişimini sağlayabilmek olduğu gerçeğinden hareketle Türkçenin eğitimi ve öğretimi sürecinde daha çok uygulamaya dönük çalışmalar yapılmasını ve bir beceri dersi olan Türkçe derslerinden daha çok verim alınabilmesi için uygulamaya dayalı çalışmaları önermiştir. Sarıkaya (2019), ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki etkinlikleri çeşitli açılardan değerlendirdiği makalede Türkçe ders kitaplarındaki toplam 932 etkinliktен büyük bir kısmının (%64,59) ana metin eksenli olduğunu tespit etmiştir. Ulaşılan bulgular doğrultusunda Türkçe ders kitaplarının her yönüyle daha özenli hazırlanması, Türkçe ders kitapları etkinliklerinde daha fazla görsel unsurlara yer verilmesi ve etkinliklerin ana metinlerden fazla koparılmaması önerilmiştir. Sarıoğlu (2021), çalışmasında 2011-2015 yıllarında kullanılmış bazı Türkçe ders kitaplarındaki dil becerilerinin yöntem ve teknik bağlamında niteliğini ortaya koymuştur. Buna göre okuma becerisi öğretiminde tüm sınıf düzeylerinde en çok tercih edilen yöntemin "sesli okuma" olduğu, dinleme becerisi öğretiminde sınıf düzeylerine göre bir düzen oluşturulmadığı, konuşma becerisi öğretiminde tüm sınıf düzeylerinde en çok tercih edilen yöntemin "güdümlü konuşma" yöntemi olduğu ve yazma becerisi öğretiminde en çok tercih edilen yöntemin "güdümlü yazma" yöntemi olduğu tespit edilmiştir. Temizkan (2014), ortaokul Türkçe ders kitaplarının Türkçe dersi öğretim programındaki temel beceriler açısından inceleyerek araştırmaya konu olan ortaokul Türkçe ders kitaplarının 2005 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda belirtilen temel beceriler açısından oldukça yetersiz olduğu sonucuna ulaşmıştır. Çevik ve Güneş (2017), Türkçe ders kitaplarında verilen toplam 727 etkinliği "Hazırlık ve Başlama, Uygulama, Değerlendirme, Gözden Geçirme, Genel Özellikler, Dil Becerilerini Kullanma ve Zihinsel Becerileri Kullanma" olmak üzere 7 kategoride ele almıştır. Araştırma sonucunda, etkinliklerin Türkçe dil becerilerini geliştirme açısından istenilen düzeyde ve nitelikte olmadığı görülerek etkinliklerin çoğunun birbirine benzediği ve tekrarlandığı saptanmıştır.

Sonuç olarak incelenen Türkçe ders kitaplarında etkinliklerin dört temel dil becerilerine dengeli dağılım göstermediği belirlenmiştir. Etkinlikler daha çok Türkçe öğretim programındaki okuma kazanımlarına yöneliktir. Konuşma ise etkinliklere en az yansıyan dil becerisidir.

Türkçe öğretim programında, ders kitaplardaki etkinliklere yönelik açıklayıcı ifadelerin bulunmayışı etkinlik sayıları ve beceri alanlarına dağılım konusunda farklı uygulamaları kaçınılmaz kılmıştır. Programda kazanımların etkinliklere yansıtılmasına ilişkin bazı yönlendirmeler yapılabilir. Böylece etkinliklerin bir beceriye yoğunlaşması veya bazı beceri alanlarının ihmali önlenmiş olur.

Dil becerileri birbirinden beslenerek gelişir. Konuşmaya yer veren etkinliklerin her sınıf seviyesinde azlığı bu gelişimi olumsuz etkileyebilir. Farklı konuşma stratejileri de işin içine katılarak konuşma etkinlikleri nitelik ve nicelik olarak geliştirilmelidir.

İncelenen kitaplarda dinleme etkinlikleri yalnızca dinleme metinlerinden sonra yer almaktadır. Oysa okuma metinlerinden sonra da dinleme kazanımlarına yönelik etkinliklere yer verilebilir.

Kaynaklar

- Alyılmaz, S. ve Alyılmaz, C. (2018). Ağız bilimi çalışmalarının Türkçe öğretimi açısından önemi, *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, 45, 1-34.
- Benzer, A. ve Ünsal, F. (2019). Konuşma öğretiminin program ve ders kitabı ekseninde uygulamaya yansması. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(3), 647-662.
- Çarkıt, C. (2019). 2018 Türkçe dersi öğretim programı bağlamında hazırlanan ortaokul Türkçe ders kitaplarına yönelik öğretmen görüşleri. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 7(17), 22-34.
- Çetinkaya, V. (2020). *Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metin ve etkinliklerin tür ile kazanımlar açısından değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Van: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çevik, A. ve Güneş, F. (2017). Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 5(2), 272-286.
- Durukan, E. ve Demir, E. (2017). 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe Dersi Öğrenci Çalışma Kitaplarındaki Etkinliklerin Bloom'un Yenilenmiş Taksonomisine Göre Sınıflandırılması. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 6(3), 1619-1629.
- Karasar, N. (2019). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Lüle Mert, E. (2014). Türkçenin eğitimi ve öğretiminde dört temel dil becerisinin geliştirilmesi sürecinde kullanılacak etkinlik örnekleri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 2(1), 23-48.
- MEB (2019). *Türkçe dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar)*. Ankara.
- Nuhoğlu M., Taş, H., Karakuş, E., ve Gökçaya, H. (2015). *Türkçe öğretimi uygulamaları*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Oryaşın, U. (2020). *Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin bütüncül bir anlayışla incelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özbay, M. (2006). *Türkçe özel öğretim yöntemleri 1*. Ankara: Öncü Kitap.

- Sarıkaya, B. (2019). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki (5, 6, 7 ve 8. sınıf) etkinliklerin değerlendirilmesi. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 64, 563-580.
- Sarioğlu, A. İ. (2021). *Dil becerileri öğretiminde kullanılan yöntem ve tekniklerin Türkçe ders kitaplarında kullanımının incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Sever, S., Kaya, Z. ve Aslan, C. (2006). *Etkinliklerle Türkçe öğretimi*. İstanbul: Morpa Yayınları.
- Şahan, N. ve Çerçi, A. (2018). Türkçe Dersi Etkinliklerine Yönelik Algı Ölçeği Geliştirilmesi: Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(1), 411-430.
- Temizkan, M. (2014). Ortaokul Türkçe ders kitaplarının Türkçe dersi öğretim programındaki temel beceriler açısından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 2(1), 49-72.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

İncelenen Kitaplar

- Çapraz Baran, Ş. ve Diren, E. (2020). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 5. sınıf ders kitabı*. Ankara: Anıttepe Yayıncılık.
- Demirel, T. (2020). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 6. sınıf ders kitabı*. Ankara: Ekoyay Eğitim Yayıncılık Matbaacılık.
- Erkal, H. ve Erkal, M. (2020). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe ders kitabı 7. sınıf*. Ankara: Özgün Yayıncılık.
- Eselioğlu, H., Set, S. ve Yücel, A. (2020). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 8 ders kitabı*. İstanbul: MEB Yayınları.

Extended Abstract

There are four basic language skills that are aimed to be developed in Turkish teaching: Listening, speaking, reading and writing. Reading and listening are based on comprehension; speaking and writing are based on expression. These basic skills of expressing, comprehension, and communicating are explained with various acquisitions in the 2019 Turkish Course Curriculum. It is aimed that the students use Turkish correctly, beautifully along with realizing the possibilities and richness of our language and effectively by improving the speaking, listening, reading and writing skills through acquisitions and activities in Turkish lessons. Thus, students will be more efficient in the learning process by gaining a love and awareness of language, and will gain the knowledge that will prepare them for life and the future. These language skills, which are based on understanding and expression, foster each other. Therefore, the activities in the textbooks should not ignore any of the four basic language skills. The texts and activities in the books are among the most effective tools used in developing four basic language skills.

The aim of this study is to examine the activities in the secondary school Turkish textbooks in terms of their relation to the four basic language skills. The research is limited to the examination of four Turkish textbooks, one book from each grade level (5, 6, 7 and 8). In this study the acquisition areas of language skills in the Turkish Course Teaching Program (2019) were studied.

This study, which deals with the activities in secondary school Turkish textbooks in terms of distribution of language skills, is a qualitative study and the document analysis technique was used in the research. Descriptive analysis was conducted in the study, as the data was reached based on the gains specified in the Turkish Language Teaching Program (2019). The activities prepared based on the texts in the textbooks were examined in terms of meeting the acquisitions of listening, speaking, reading and

writing. For this, it has been determined and listed which language skill acquisition an activity corresponds to in the program. Then, the frequencies of language skills were calculated and it was determined how many times each language skill was addressed in the activities.

There are 40 texts at each grade level in Turkish textbooks. 24 of them are reading, 8 are listening / watching, 8 are free reading texts. After reading and listening texts, there are activities that will enable students to understand the subject, reinforce grammar topics, and guide students to speak and write. The number of texts in the books is standard for each class, but the same is not the case for the number of activities. It was seen that there were at most 13 and at least 5 activities following to a text in the examined books.

According to the findings, the activities in the books are related to reading ($f = 612$), writing ($f = 221$), listening ($f = 165$) and speaking ($f = 96$), respectively. In this context, it can be said that the activities in Turkish textbooks do not show a balanced distribution in terms of language skills. The language skill that is most emphasized is reading. Speaking, on the other hand, is the least included language skill and has been neglected compared to reading, writing and listening.

The activities in the 5th grade Turkish textbook are aimed at improving reading ($f = 129$), listening ($f = 46$), writing ($f = 41$) and speaking ($f = 32$) skills, respectively. Reading is the most emphasized skill area, and speaking is less reflected in practices than other language skills.

Activities in the 6th grade Turkish coursebook are intended for improving reading ($f = 129$), listening ($f = 46$), writing ($f = 41$) and speaking ($f = 32$) skills, respectively. It is seen that most of the activities are shaped around reading skills.

In the 7th grade Turkish textbook, activities do not show a balanced distribution of language skills and are related to reading ($f = 166$), writing ($f = 61$), listening ($f = 35$) and speaking ($f = 6$) skills, respectively. In this respect, the 7th grade Turkish textbook is the course material that shows the greatest difference in terms of the distribution of activities to skill areas.

In the 8th grade Turkish textbook, the activities are related to reading ($f = 125$), writing ($f = 57$), listening ($f = 39$) and speaking ($f = 30$), respectively. The most emphasized skill is reading, speaking is the least included language skill and has been neglected compared to other skills.

As a result; it was determined that the activities in the examined Turkish textbooks did not show a balanced distribution over the four basic language skills. The activities are mostly aimed at the reading outcomes in the Turkish teaching program. Speaking is the language skill that is the least reflected in the activities.

The absence of explanatory expressions for the activities in the textbooks in the Turkish curriculum made it inevitable for different applications regarding the number of activities and the distribution of skill areas. To reflect the gains in the program to the activities, some instructions can be given. Thus, the activities are prevented from concentrating on a skill or the neglect of some skill areas.